

Michał Gołoś

Machiavelli – władza w rękach księcia

Nicolo Machiavelli (1469-1527) jest autorem sławnego *Księcia* i zapisał się w historii idei jako myśliciel, który odważnie zrewolucjonizował podejście do polityki, zwrócił uwagę na pragmatyzm, otarł z fałszu rzeczywisty stan rzeczy, który w końcu przyczynił się do rozluźnienia więzi między państwem i Kościołem. Jego realistyczne podejście dalekie jest nie tylko od koncepcji utopicznych ale także od całego średniowiecznego myślenia o państwie. Tymczasem Machiavelli nie tylko nie był filozofem ale nie uważał się za rewolucjonistę, a jedynie za historyka. Nie umniejsza to oczywiście wartości jego pism, które do dziś stanowią podstawę nowożytnych i współczesnych rozważań na temat państwa i prawa.

Przede wszystkim jednak autor *Księcia* podobnie jak jego poprzednicy uważa, że człowiek z natury jest istotą społeczną, że społeczeństwo jako zorganizowana wspólnota jest dla człowieka rzeczą słuszną. Państwo i racja stanu zastąpią jednak w jego wykładni miejsce starożytnej polis i średniowiecznego Królestwa Bożego. Państwo może rządzić się własnymi prawami, dalekimi od tych boskich, a co więcej naczelną wartością dla państwa jest jego własny interes, czyli racja stanu. Państwo dbając o rację stanu może postępować drogą daleko różną od chrześcijańskiej wizji.

Machiavelli jest nie tylko racjonalistą ale też pragmatykiem. Wie jak wygląda rzeczywistość i nie próbuje budować ideałów na podstawie niemożliwych do spełnienia wizji. Opisuje jedynie stan rzeczy. A nie jest to wizja

pokrzepiająca. Według niego bowiem człowiek jest z natury skłonny raczej do czynienia zła, zwłaszcza jeśli widzi w tym swój interes, niż dobra, które wydaje mu się trudne i mało korzystne pod względem zaspokojenia własnych potrzeb.

„Jak dowodzą wszyscy autorzy piszący o życiu obywatelskim i jak wskazują na to liczne przykłady przytoczone w ich dziełach, założyciele i prawodawcy winni zawsze zakładać z góry, że wszyscy ludzie są źli i że niechybnie takimi się okażą, ilekroć będą mieli po temu sposobność. (...) Można bowiem o ludziach w ogóle powiedzieć, że są niewdzięczni, zmienni, kłamliwi, unikający niebezpieczeństw i chciwi zysku” [Machiavelli, 119, 84].

Jedynym zbawieniem i słuszną drogą w prowadzeniu państwa jest silny jego władca. To na nim spoczywa odpowiedzialność za kierowaniem obywatelami i za trwaniem społeczności.

„Musicie bowiem wiedzieć, że są dwa sposoby prowadzenia walki: jeden – prawem, drugi – siłą; pierwszy sposób jest ludzki, drugi zwierzęcy, lecz ponieważ częstokroć pierwszy nie wystarcza, wypada uciekać się do drugiego. Dlatego książę musi dobrze posługiwać się naturą zwierzęcia i człowieka. [Machiavelli, 86].

Książę musi więc w rządzeniu posługiwać się zarówno siłą jak i prawem. Musi strachem zmusić poddanych do tego, by byli mu posłuszni. Wolno mu posługiwać się kłamstwem i nieprawością do osiągnięcia celów. W polityce cel uświęca środki. Taki jest obraz państwa opisywany przez Machiavellego na podstawie jego lektur i tego, czego doświadczał we Florencji.

Człowiek nie może być wolny jeśli państwo w którym żyje jest zniewolone. Dlatego tak ważna zależność między wolnością państwa i jego obywateli.

„Kiedy chodzi bowiem o ocalenie ojczyzny, nie wolno kierować się tym, co słuszne lub niesłuszne, litościwe lub okrutne, chwalebne lub sromotne. Nad wszystko inne zważać należy wtedy na to, aby zapewnić jej przetrwanie i uratować jej wolność” [Machiavelli, 254]

Tymczasem stanowisko Machiavellego nie jest zupełnie pozbawione akcentów etycznych. Uważa on, że zawsze lepsza jest prawda od kłamstwa, a łagodność od przemocy.

„W każdym razie sądzę i zawsze sądzić będę, że bronić można jakiegokolwiek opinii, byle tylko przy pomocy rozumu, nie odwołując się do siły lub autorytetu” [Machiavelli, 167]

- [1] Baláž, I. 2005. *Problémy masmediálnej etiky*, In: Viera a Život, Trnava: Dobrá kniha, Roč. XV., č.: 3.
- [2] Dancák, P. 2006. *Wolność jako odpowiedzialność*. In: *Dianoia*. Nr 2.
- [3] Dančišin, V. 2001. *Zdiskreditovaný anarchizmus*. In: Gbúrová, M. (ed.): *Ideológie na prahu III. tisícročia*. Prešov, FF PU v Prešove.
- [4] Dančišin, V. 2006. *A New Name for Anarchism?* In: *Dianoia – Medzinárodové Studia Humanistyczne*, Nr. 1.
- [5] Dančišin, V. 2007. *O cenzúre a umeleckej literatúre. Cenzúra obscénnej literatúry v USA*. In: Žemberová, V. (ed.): *Teória umeleckého diela. Literárnovedné a spoločenskovedné súvislosti, vzťahy a dotyky*. Prešov, AFPUP.
- [6] Machiavelli, N., *Książę*, Warszawa 2000.
- [7] Pater, D. 2006. *Praca ludzka jako naturalny sakrament*, Warszawa.
- [8] Rzyński, R. 2005. *Inny i Tekst. Tajemnica*. in: „ER(R)GO”, Katowice-Częstochowa, nr 10 (1).
- [9] Słomski, W. 2007. *Człowiek u progu XXI wieku – dramat wyborów etycznych*, in: *Parerga* Nr 4.
- [10] Stolárik, S. 1998. *Stručne o dejinách filozofie*. Košice: Kňazský seminár.
- [11] Wawrzonkiewicz, A. 2005. *O pojęciu wartości w ujęciu interdyscyplinarnym*, in : *Filozofia bliższa życiu*, Warszawa.
- [12] Сломский, В. 2006. *Историко-Философское Эссе*, Минск.